Štátny inštitút odborného vzdelávania

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť/
Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

Národný projekt:
„Vzdelávanie učiteľov v súvislosti s tvorbou školských vzdelávacích programov“,
cieľ Konvergencia, Kód ITMS projektu **:** 26110130085
cieľ RKZ Kód ITMS projektu: 26140130015

Niekoľko slov k zmenám v ŠVP

Metodický materiál pre učiteľov základných škôl k revízii a inovácii štátnych vzdelávacích programov

Bratislava 2014

Názov: **Niekoľko slov k zmenám v ŠVP**
Metodický materiál pre učiteľov základných škôl k revízii a inovácii štátnych vzdelávacích programov

Vydal: Štátny inštitút odborného vzdelávania

Zostavenie diela: Mgr. Jana Šurková

Odborná spolupráca: PaedDr. Monika Reiterová

Rok vydania: 2014

Neprešlo jazykovou úpravou

Metodický materiál sa vydáva:
Z finančnej podpory národného projektu: „Vzdelávanie učiteľov v súvislosti s tvorbou školských vzdelávacích programov“, cieľ Konvergencia, Kód ITMS projektu**:** 26110130085, cieľ RKZ, Kód ITMS projektu: 26140130015, aktivity č. 2.1 Príprava, aktualizácia a vyhodnotenie vzdelávacieho programu (kurzy).

ISBN 978-80-89247-44-8

OBSAH

ÚVOD 5

1 Prvý stupeň základnej školy 7

1.1 Všeobecná časť 7

1.2 Učebný plán 8

1.3 Vzdelávací štandard vybraných učebných predmetov 9

1.3.1 Matematika 10

1.3.2 Informatika 10

1.3.3 Prvouka 12

1.3.4 Prírodoveda 12

1.3.5 Vlastiveda 13

1.3.6 Pracovné vyučovanie 14

1.3.7 Telesná a športová výchova 14

2 Druhý stupeň základnej školy 17

2.1 Všeobecná časť 17

2.2 Učebný plán 18

2.3 Vzdelávací štandard vybraných učebných predmetov 19

2.3.1 Matematika 20

2.3.2 Informatika 21

2.3.3 Fyzika 23

2.3.4 Biológia 25

2.3.5 Občianska náuka 27

2.3.6 Geografia 27
2.3.7 Technika 28
2.3.8 Hudobná výchova 29
2.3.9 Výtvarná výchova 31
2.3.10 Telesná a športová výchova 32
ZÁVER 34
POUŽITÁ LITERATÚRA 36

ÚVOD

Určujúcim činiteľom vyučovacieho procesu sú učitelia. V prebiehajúcej reforme vzdelávania nesú najväčšiu zodpovednosť za implementáciu zmien do školskej praxe. Tí, ktorí v školstve naďalej zostávajú, sa chcú venovať hlavne priamemu vyučovaniu. Dostáva sa im však veľmi málo podpory. Aby svoju prácu mohli vykonávať kvalitne, potrebujú okrem moderných učebníc, rozširujúceho didaktického materiálu, ktorý by bol verejne prístupný a aspoň základných funkčných učebných pomôcok, aj metodickú podporu. Iba tak môžu pripraviť a odučiť kvalitné vyučovacie hodiny s využitím najvhodnejších metód a foriem práce.

V postoji k spôsobu prípravy na vyučovanie sa učitelia dajú rozdeliť na dva názorové tábory. Väčšia časť uprednostňuje možnosť vyberať si z vopred pripravenej ponuky kvalitných profesionálne pripravených materiálov. Majú k nim dôveru a ušetria čas, ktorý by venovali ich tvorbe. Menšia skupina učiteľov zastáva názor, že učiteľ si všetko, čo bude počas vyučovacej hodiny potrebovať, má pripraviť sám. Len takto môže dostatočne zohľadniť špecifiká podmienok, ktoré panujú v danej triede. Uznávajú však, že aj im pomáha, ak majú k dispozícii určité materiály, z ktorých môžu vychádzať a považovať ich za akési vzory.

Môžeme však jednoznačne konštatovať, že v súčasnosti na Slovensku chýba systematická práca s učiteľmi. Aktivity zamerané na rozvoj „tvorivého“ učiteľa realizované prostredníctvom rozličných krátkodobých projektov sú často málo efektívne. Považujeme za užitočné poskytovať výrazne väčšie množstvo dostupného metodického materiálu v tlačenej podobe a tiež prostredníctvom odborne spravovaného internetového portálu, napríklad v gescii Štátneho inštitútu odborného vzdelávania alebo Štátneho pedagogického ústavu, ktorí sa chystajú takýto zámer v dohľadnej budúcnosti realizovať. Znova sa ukazuje, že rovnako dôležité ako materiálne vybavenie školy je aj dostatočné množstvo erudovaných učiteľov, lebo rozhodujúcim spôsobom ovplyvňujú kvalitu dosahovaných žiackych výsledkov.

Preto Vám predkladáme materiál, ktorého cieľom je priblížiť avizované zmeny v štátnych vzdelávacích programoch. Tieto zmeny sa pripravovali v súčinnosti s predmetovými komisiami jednotlivých predmetov a stavovskými organizáciami. Cieľom revízie je zjednotiť a sprehľadniť štruktúru štátnych vzdelávacích programov. Ich návrh bol predložený na verejné pripomienkovanie. Všetky pripomienky boli prerokované v príslušných predmetových komisiách a po konsenze zapracované do štátnych vzdelávacích programov. Následne sa k nim vyjadrovali aj priamo riadené organizácie MŠVVaŠ SR a stavovské organizácie. Inovované štátne vzdelávacie programy by mali byť schválené MŠVVaŠ SR a mali by byť platné od septembra 2015. Vzhľadom na to, že v tejto chvíli ešte nie sú inovované štátne vzdelávacie programy platné, sú možné drobné korekcie, ktoré tento materiál nepokryje.

1 Prvý stupeň základnej školy

Inovácia štátneho vzdelávacieho programu pre prvý stupeň základných škôl zahŕňa niekoľko zmien. Samostatne sa budeme venovať všeobecnej časti dokumentu, pozornosť venujeme učebnému plánu a vzdelávacím štandardom vybraných učebných predmetov v rámci konkrétnych vzdelávacích oblastí.

1.1 Všeobecná časť

Štruktúra dokumentu je upravená tak, aby bola zmysluplná a stručná, pričom obsahuje podstatné informácie v logickej následnosti. Charakteristiky jednotlivých vzdelávacích oblastí, resp. vyučovacích predmetov patriacich do jednotlivých oblastí, boli naformulované v zmysle potrebných informácií. V profile absolventa je bližšie špecifikovaná „základná úroveň gramotnosti“, a ktorými druhmi gramotnosti má absolvent primárneho stupňa vzdelávania disponovať.

Z prierezových tém úplne vypadla prierezová téma Tvorba projektu a prezentačné zručnosti. Aj podľa nášho názoru je táto téma skôr formou a metódou vyučovania a je v súčasnosti súčasťou takmer každého učebného predmetu.

Vplyvom uvedených zmien sú na prvom stupni základnej školy zadefinované tieto prierezové témy:

- Dopravná výchova – výchova k bezpečnosti v cestnej premávke,
- Environmentálna výchova,
- Mediálna výchova,
- Multikultúrna výchova,
- Ochrana života a zdravia,
- Osobnostný a sociálny rozvoj,
- Regionálna výchova a ľudová kultúra.

K dopravnej výchove existujú učebnice. K osobnostnému a sociálnemu rozvoju je spracovaný základný sylabus. Environmentálna výchova, mediálna výchova, multikultúrna výchova a ochrana života a zdravia majú okrem cieľov zadefinované tematické okruhy.

Od školského roka 2014/2015 majú školy povinnosť do svojich školských vzdelávacích programov zapracovať témy Národného štandardu finančnej gramotnosti, verzia 1.1. Ide o požiadavky na úrovni 1, ktorá je určená práve žiakom prvého stupňa základnej školy. Napriek tomu, že finančné vzdelávanie nie je zadefinované ako prierezová téma, je možné ho realizovať podobne, teda začlenením do jednotlivých učebných predmetov, vytvorením samostatného predmetu, blokovým tematickým vyučovaním, prípadne realizáciou kurzov. Učiteľom boli na pomoc spracované viaceré publikácie:

- Metodika pre zapracovanie a aplikáciu tém finančnej gramotnosti do školských vzdelávacích programov základných a stredných škôl (spolu s tromi prílohami),
- Finančná gramotnosť 1 – metodická príručka pre implementáciu finančnej gramotnosti do vzdelávania na prvom stupni základnej školy.

Veľmi dôležité je rozvíjanie vzťahu žiakov k čítaniu, rozvíjanie čitateľskej gramotnosti.

Do výchovno-vzdelávacieho procesu sa odporúča zapracovať prvky globálnej výchovy, zdravého životného štýlu, problematiku ľudských a detských práv.

1.2 Učebný plán

Rámcový učebný plán prešiel niekoľkými zmenami. Hodinová dotácia je opäť rozdelená do jednotlivých ročníkov. Najvýraznejšou zmenou je zníženie počtu disponibilných hodín. Ich počet sa znížil o viac ako polovicu. V tejto súvislosti to môže byť komplikáciou pre tie školy, ktorési v rámci rôznych projektov vytvorili viac nových učebných predmetov.

Bola zrušená vzdelávacia oblasť Príroda a spoločnosť, ktorá zahŕňala učebné predmety prírodovedu a vlastivedu. V inovovanom štátnom vzdelávacom programe boli vzdelávacie oblasti pre všetky stupne vzdelávania zjednotené. Prírodoveda sa spolu s novozavedeným učebným predmetom prvouka stala súčasťou vzdelávacej oblasti Človek a príroda a vlastiveda je súčasťou vzdelávacej oblasti Človek a spoločnosť.

Anglický jazyk je povinný pre všetkých žiakov od tretieho ročníka základnej školy. Školy so zameraním na jazyky ho môžu zaradiť už od prvého ročníka. Opäť sa do prvých dvoch ročníkov vracia učebný predmet prvouka. V tejto súvislosti sa mení zaradenie

prírodovedy a vlastivedy, obe sa začínajú vyučovať od tretieho ročníka základnej školy. Terminologická zmena nastala pri informatickej výchove, kde sa názov zjednotil a učebný predmet sa nazýva informatika.

Hodinová dotácia bola posilnená pri viacerých predmetoch: slovenský jazyk a literatúra, matematika, pracovné vyučovanie, výtvarná výchova. Naopak, hodinová dotácia bola znížená pri predmete informatika.

Vzhľadom na charakter predmetov výtvarná výchova a pracovné vyučovanie sa odporúča tieto predmety vyučovať v dvojhodinových blokoch.

Terminologickú zmenu zaznamenal učebný predmet vzdelávacej oblasti Zdravie a pohyb. Nový názov je telesná a športová výchova. Školy, ktoré majú vhodné podmienky na vyučovanie učebného predmetu telesná a športová výchova, využijú disponibilné hodiny na posilnenie tohto predmetu.

Školy môžu podľa dopytu poskytovať vzdelávanie aj v nultom ročníku, a to s celkovým týždenným počtom vyučovacích hodín 22. Učebný plán a učebné osnovy pre nultý ročník vypracuje škola podľa potrieb a rozvojových možností konkrétnej skupiny žiakov, pričom vychádza zo štátnych vzdelávacích programov pre predprimárne a primárne vzdelávanie.

1.3 Vzdelávací štandard vybraných učebných predmetov

Ako sme už uviedli, jedným z cieľov inovácie štátnych vzdelávacích programov bolo zjednotenie ich formálnej štruktúry a úpravy. Aj vzdelávacie štandardy prešli touto úpravou. Vzdelávací štandard zahŕňa jednak výkonový štandard, jednak obsahový štandard. Výkonový štandard je spravidla uvádzaný v ľavej časti tabuľky. Je uvádzaný v neurčitku, pričom je stanovené, na konci ktorého ročníka prvého stupňa základnej školy by ho mal žiak zvládnuť. Výkonové štandardy sú formulované na všetkých úrovniach revidovanej Bloomovej taxonómie, pričom akcent sa kladie na vyššie myšlienkové operácie. To znamená, že prvé dve úrovne – zapamätať a porozumieť sa nemusia explicitne vo výkonovom štandarde nachádzať, ale sa automaticky s nimi počíta pri obsahovom štandarde (kde nie sú uvedené).

V obsahovom štandarde sú spravidla uvádzané pojmy a vzťahy k daným tematickým celkom. Je to základ vymedzeného učebného obsahu. Nemusí byť ku každému pojmu priradený výkon, čo platí aj naopak, ku každému výkonu nemusí byť uvedený obsah.

Tieto základné požiadavky – výkony môžu učitelia ešte viac špecifikovať, konkretizovať a rozvíjať v podobe ďalších blízkych učebných cieľov, učebných úloh, otázok, testových položiek, či činností. Podobne je to aj pri obsahu. Učitelia majú možnosť tvorivo modifikovať stanovený učebný obsah v rámci školského vzdelávacieho programu v rámci jednotlivých ročníkov podľa potrieb žiakov. V rámci tohto postupu môžu učitelia zaraďovať jednotlivé učebné prvky aj nad rámec základného vymedzeného učebného obsahu.

1.3.1 Matematika

Matematika je učebný predmet, v ktorom sa učivo preberá špirálovito, teda sa postupom času nabaľuje. Vzhľadom na charakter predmetu je potrebné prispôsobiť schopnostiam žiakov rýchlosť preberania tematických celkov rovnako ako ich poradie, prípadné rozdelenie na časti a presuny v rámci ročníkov.

V porovnaní s predchádzajúcim vzdelávacím štandardom sú vo vzdelávacom štandarde upravené a presunuté niektoré tematické celky. Ide o presun násobilky do tretieho ročníka a počtové operácie v obore do 10 000 do štvrtého ročníka. Ešte stále pomerne novým prvkom je zaradenie už na prvý stupeň základnej školy rozvíjanie priestorovej predstavivosti, rozvíjanie kombinatorického myslenia a logického myslenia.

Poradie tematických celkov v ročníku nie je vzdelávacím štandardom určené. Podľa potrieb žiakov je vhodné sa k učivu viackrát vracať. Žiaci daného ročníka by mali ovládať výkonový a obsahový štandard školského vzdelávacieho programu predchádzajúcich ročníkov, preto je tiež potrebné do každého ročníka zaradiť primerané opakovanie učiva.

Výkony, ktoré sú uvedené vo vzdelávacom štandarde v istom ročníku sa musia prebrať najneskôr v tomto ročníku. To ale znamená, že sa môžu prebrať aj skôr v závislosti od toho, akí žiaci sú v triede, ako sa s nimi pracuje. Napríklad máme triedu, ktorá nemá problémy pri matematickom vzdelávaní, všetky výkony určené pre druhý ročník majú zvládnuté. Môžeme sem zaradiť napríklad malú násobilku. V treťom ročníku ju len utvrdíme.

1.3.2 Informatika

Informatika definuje päť tematických celkov, ktoré sú pre všetky stupne vzdelávania rovnaké:

- REPREZENTÁCIE A NÁSTROJE,
- KOMUNIKÁCIA A SPOLUPRÁCA,

- ALGORITMICKÉ RIEŠENIE PROBLÉMOV,
- SOFTVÉR A HARDVÉR,
- INFORMAČNÁ SPOLOČNOSŤ.

Inovovaný ŠVP prináša zmeny v pohľade na členenie obsahového a výkonového štandardu. Obsahový štandard je členený na: pojmy, vlastnosti a vzťahy a procesy. Neobsahuje žiadne fakty a pojmy, ktoré má žiak „presne odrecitovať“, sústredí sa na porozumenie pojmov a vzťahov medzi nimi. Obsahový štandard sa vyhýba encyklopedickým vedomostiam, dôležité je rozumieť procesom – napr. cyklus ako proces, a nie cyklus vo význame definície a pod. Zámerne nie je v ňom definovaný konkrétny softvér a programovací jazyk. Obsah tvoria prvé tri kognitívne úrovne revidovanej Bloomovej taxonómie (zapamätať, porozumieť, aplikovať).

Výkonový štandard obsahuje špecifické ciele predmetu rozpracované do jednotlivých výkonov. Výkonom nie je napr. „vie spustiť program“ alebo „vie vymenovať vstupno-výstupné zariadenia“, ako to bolo v minulosti. Výkon je minimálne na tretej kognitívnej úrovni revidovanej Bloomovej taxonómie (aplikovať). Výkony sú definované všeobecne, aby sme neboli viazaní na konkrétny softvér a jeho vlastnosti. Napr. „simulujú činnosť vykonávateľa“ – môže to byť robot, korytnačka, procesor...

Filozofia nového ŠVP pre jednotlivé stupne je zjednotená a zároveň sa aktualizovala ich nadväznosť v jednotlivých stupňoch. V princípe sa ŠVP „obsahovo“ nemení diametrálne, no sústreďuje sa viac na špecifické predmetové kompetencie a jednotlivé výkony ako na samotný obsah.

Témy sa majú v rôznych ročníkoch opakovať (špirálovým spôsobom), ťažšie témy majú v nižších ročníkoch propedeutiku.

Na prvom stupni sa v rámci tematického celku Reprezentácie a nástroje kladie dôraz na prácu s grafikou a prácu s textom. Propedeutika je na prácu s príbehmi, prácu s multimédiami, na informácie a štruktúry.

Tematický celok Komunikácia a spolupráca má ťažisko v práci s webovou stránkou a v práci s nástrojmi na komunikáciu. Začína sa s vyhľadávaním na webe.

V tematickom celku Riešenie problémov len začíname pracovať s algoritmickým riešením problémov (propedeutika analýzy problému, interaktívneho zostavenia riešenia, postupnosť príkazov, interpretácia zápisu riešenia, hľadanie a opravovanie chýb).

Tematický celok Softvér a hardvér pokladá základy práce so súbormi a priečinkami, práce v operačnom systéme, práce v počítačovej sieti a na internete, oboznamuje s počítačom a prídavnými zariadeniami.

V tematickom celku Informačná spoločnosť sa žiaci začínajú oboznamovať s bezpečnosťou a rizikami a legálnosťou používania. Dôraz sa kladie na digitálne technológie v spoločnosti.

1.3.3 Prvouka

Novozavedený učebný predmet prvouka vytvára vedomostný, spôsobilostný a postojový základ pre dva nadväzujúce predmety – prírodovedu a vlastivedu. Vo vlastivednej oblasti sa zameriava na poznávanie reálneho spoločenského priestoru prostredníctvom oboznamovania sa s fungovaním služieb, samosprávy a geografického opisu krajiny od blízkeho k vzdialenému. Ide o motivačné poznávanie okolia školy a bydliska a utváranie postojov k spoločnosti. V prírodovednej oblasti poznávaním organizmov, neživého prostredia a ich vzájomných vzťahov oboznamuje žiakov s reálnym prírodným priestorom prostredníctvom skúmania fungovania vybraných prírodných javov. Začína sa budovanie a rozvíjanie prírodovednej gramotnosti.

1.3.4 Prírodoveda

V učebnom predmete prírodoveda ide primárne o rozvíjanie prírodovednej gramotnosti. Nie je cieľom žiakov učiť a skúšať odborné pojmy. Ide o pozorovanie okolia, zákonitostí v prírode a vzájomných súvislostí.

Žiaci si majú postupne systematizovať poznatky o prírode, ktoré nadobudli spontánnym učením, pričom by sa mali najskôr sústrediť na opis pozorovaných skutočností, rozvíjať si pozorovacie a kategorizačné spôsobilosti. Neskôr by sa mali sústrediť na rozširovanie poznania tým, že sa snažia skúmať fungovanie vybraných prírodných javov.

U žiakov by sa mali rozvíjať spôsobilosti potrebné pre objektívne skúmanie sveta a vyhľadávanie informácií v rôznych druhoch sekundárnych zdrojov. Učiteľ by mal navodzovať také situácie, v ktorých je úlohou žiakov vyjadrovať aktuálne poznanie, diskutovať s vrstovníkmi o vysvetleniach pozorovaných skutočností. Zároveň poskytuje žiakom dostatok času na skúmanie situácií a javov tak, aby sami získali nové poznanie, ktoré je funkčne začlenené v ich aktuálnom systéme vedomostí. Učiteľ usmerňuje žiakov, ktorých úlohou je samostatne tvoriť nové poznatky vlastnou bádateľskou činnosťou. Prírodoveda

vedie žiakov k premýšľaniu, skúmaniu, hľadaniu informácií, zvažovaniu, usudzovaniu a k tvorbe záverov, ktoré sú argumentačne podložené, či už minulou a aktuálnou skúsenosťou, alebo inak získavanými objektívnymi informáciami.

Predmet prírodoveda predstavuje úvod do systematizácie a objektivizácie spontánne nadobudnutých prírodovedných poznatkov dieťaťa. Predmet integruje viaceré prírodovedné oblasti ako je biológia, fyzika, chémia a zdravoveda. Oblasti sú integrované predovšetkým preto, lebo cieľom predmetu nie je rozvíjanie obsahu samostatných vedných disciplín, ale postupné oboznamovanie sa s prírodnými javmi a zákonitosťami tak, aby sa u dieťaťa zároveň s prírodovedným poznaním rozvíjala aj procesuálna stránka samotného poznávacieho procesu.

Vzdelávacie štandardy prírodovedy sú rozdelené do štyroch tematických celkov (Rastliny, Živočíchy, Človek, Neživá príroda a skúmanie prírodných javov), pričom vo štvrtom ročníku sú prvé dve témy (Rastliny a Živočíchy) spojené do jednej témy, čím je naznačená tendencia skúmať vzťahy medzi rastlinami a živočíchmi (počiatky ekologického vzdelávania). Rovnaké tematické celky sú obsiahnuté aj v provuke.

1.3.5 Vlastiveda

Vlastiveda má osobité, nezastupiteľné postavenie, pretože má význam v utváraní predstáv o bezprostrednom mieste života žiakov (priestorový aspekt) a historickom období, v ktorom žijú (časový aspekt). Svojím zameraním má za cieľ podnecovať, motivovať žiakov na rozprávanie o danej téme (či už na základe vlastných skúseností, podľa obrázka a i.) a v čo najväčšej miere využívať heuristický rozhovor a zážitkové učenie.

Vlastivedné motivačné poznávanie začína v učebnom predmete prvouka a pokračuje aj vo vlastivede. V 3. ročníku je obsahovo naplnená emotívnym (dobrodružným) poznávaním, pozorovaním a hodnotením javov a celkovo dojmami z vlastnej obce (okolie školy) v časových premenách jednotlivých ročných období (aj s aspektom starostlivosti o bezpečnosť a zdravie). Nezastupiteľná je vlastivedná vychádzka, ktorá má motivačno-heuristický charakter. Vybrané témy, napr. orientácia v okolí školy, sa odporúča realizovať formou pozorovania mimo triedy, ak sú na to možnosti. Delí sa na spoznávanie miestnej krajiny (jednoduchá práca s nákresmi) a orientáciu v čase (plynutie kalendárneho a školského roka, významné sviatky počas roka, tradície a i.). Na ne nadväzuje rozprávanie o doprave a

o pamätihodnostiach. Osobitá pozornosť sa venuje pozorovaniu, skúmaniu prírody, jej zložiek, ale rovnako aj pamiatok v okolitej krajine.

Vo 4. ročníku žiaci spoznajú najvýznamnejšie a najatraktívnejšie prvky, časti regiónov. Tieto cesty sa realizujú prostredníctvom „výletov“ od Tatier k Dunaju, od Dunaja k Hornádu, od Hornádu po Dunajec. Výlety po Slovensku sú zamerané na zážitkové (názorné) spoznávanie regiónov. Dôraz je na práci s mapami, príbehmi a ilustráciami.

Mapy použité v 3. a 4. ročníku sú zamerané a prispôsobené vyučovaniu vlastivedy. Každý zemepisný názov z textu nájdu žiaci na mape, obrázku aj kresbe. Používajú sa veľmi jednoduché mapy, ktoré pri ústnom, či písomnom preverovaní vedomostí pomáhajú žiakom (nič sa neučia naspamäť). Základ tvorí „Čítanie mapy – prstom po mape“ a prerozprávanie príbehov podľa obrázkov.

1.3.6 Pracovné vyučovanie

Pracovné vyučovanie je prakticky orientovaný učebný predmet, ktorý rozvíja jemnú motoriku žiakov, prispieva k rozvoju ich tvorivosti, fantázie, vedie ich k hospodárnemu zaobchádzaniu a využívaniu odpadov. Pokladá základy v oblasti prípravy jedál a orientácie v profesijnej oblasti. Dôraz kladie aj na zachovávanie ľudových tradícií. V tomto duchu je vhodné realizovanie celoškolských aktivít, ktoré by odrážali mieste zvyky a tradície.

1.3.7 Telesná a športová výchova

V súčasnosti sa stále zvyšuje počet žiakov, ktorí vykonávajú pravidelnú pohybovú aktivitu len na hodinách telesnej výchovy. Nie je tajomstvom, že už v mladšom školskom veku sa deti začínajú viac venovať moderným technológiám ako sú počítače, tablety či videohry. Ako dôsledok pohybovej inaktivity vstupuje do popredia nadváha, obezita či nedostatok svalovej hmoty, čo ovplyvňuje motorickú výkonnosť a telesnú zdatnosť žiakov. Nezanedbateľným faktom je i zvyšujúce sa percento žiakov s chybným držaním tela či rôznymi odchýlkami oporno-pohybovej sústavy.

Telesná a športová výchova má najmä v primárnom vzdelávaní svoju nezastupiteľnú úlohu. Žiaci v mladšom školskom veku sú k pohybu zväčša ešte vnútorne motivovaní a túto motiváciu je potrebné využiť. Jednou z diskutovaných tém v procese tvorby vzdelávacieho štandardu aj pri jeho pripomienkovaní bola hodinová dotácia telesnej a športovej výchovy v rámcovom učebnom pláne. Počet hodín telesnej a športovej výchovy bol stanovený na 2

hodiny týždenne napriek návrhom, ktoré rátali s 3 hodinami. Zásadnou pripomienkou proti navýšeniu hodín je realizácia predmetu t.j. materiálne a priestorové zabezpečenie, ktoré je nepostačujúce. Pri súčasnom nastavení vzdelávacieho štandardu je však možné časť obsahu realizovať v triede. Sú to najmä psychomotorické cvičenia a zdravotné cvičenia, témy týkajúce sa zdravého životného štýlu a vplyvu pohybu na zdravie a pod.

Vzdelávací štandard v predmete telesná a športová výchova je rozdelený na tri základné časti (moduly) a to: Zdravie a zdravý životný štýl, Telesná zdatnosť a pohybová výkonnosť a Športové činnosti pohybového režimu.

Vzdelávací štandard v telesnej a športovej výchove je koncipovaný na koniec primárneho vzdelávania t.j. koniec prvého stupňa základnej školy nie je rozdelený do jednotlivých ročníkov. Na rozdiel od iných predmetov, v telesnej a športovej výchove je možné zvyšovať kvalitu vykonania telesných cvičení podľa aktuálnej úrovne žiakov, a tým ovplyvňovať i účinok cvičenia. V prípade rozdelenia učiva na jednotlivé ročníky by nebolo možné flexibilne reagovať na potreby žiakov v zmysle dosiahnutia žiadaných výsledkov.

Zdravie a zdravý životný štýl ako jedna z častí vzdelávacieho štandardu si kladie za cieľ poskytnúť žiakom základné poznatky o vplyve pohybu na zdravie, a tým i ovplyvniť žiakov, aby vnímali pohybovú aktivitu ako prostriedok upevňovania zdravia. V prípade, že žiakom bude v dostatočnej miere vysvetľovaný vplyv pohybu na zdravie, a to najmä „nepopulárnych“ vytrvalostných aktivít, je predpoklad, že si žiaci vytvoria trvalejší vzťah nielen k telesnej výchove, ale i k mimoškolským pohybovým či športovým aktivitám.

Jeden z výkonových štandardov sa zameriava na popis znakov správneho držania tela v rôznych polohách. Tento výkonový štandard má dve dimenzie, prvá je, že si žiaci uvedomujú dôležitosť správneho držania tela a dôsledky odchýlok v chybnom držaní tela a jeho vplyvu na zdravie. Tá druhá dimenzia je, že sa pokúšajú správne držanie tela zaujať počas cvičenia i počas každodenných aktivít ako napr. pri sedení v školskej lavici.

Pri splnení vzdelávacieho štandardu môžeme predpokladať rozvoj pohybových schopností, ale čo je dôležitejšie, môžeme poskytnúť žiakom príležitosť na osvojenie si nových pohybových zručností. Práve tieto skúsenosti a získané zručnosti vytvárajú budúci vzťah k pohybovej aktivite či športu. V prípade, že žiakom tieto príležitosti neposkytneme, vystavujeme ich riziku, že na vyšších stupňoch vzdelávania budú demotivovaní a nebudú mať záujem nielen o telesnú výchovu, ale o pohyb vo všeobecnosti a pohybová inaktivita je

príčinou mnohých civilizačných ochorení a dostáva sa v súčasnosti na popredné miesta faktorov ovplyvňujúcich zdravie populácie.

2 Druhý stupeň základnej školy

Inovácia štátneho vzdelávacieho programu pre druhý stupeň základných škôl zahŕňa niekoľko zmien. Samostatne sa budeme venovať všeobecnej časti dokumentu, pozornosť venujeme učebnému plánu a vzdelávacím štandardom vybraných učebných predmetov v rámci konkrétnych vzdelávacích oblastí.

2.1 Všeobecná časť

Štruktúra dokumentu je upravená tak, aby bola zmysluplná a stručná, pričom obsahuje podstatné informácie v logickej následnosti. Charakteristiky jednotlivých vzdelávacích oblastí, resp. vyučovacích predmetov patriacich do jednotlivých oblastí, boli naformulované v zmysle potrebných informácií. V profile absolventa je bližšie špecifikovaná „základná úroveň gramotnosti“, a ktorými druhmi gramotnosti má absolvent v rámci nižšieho stredného vzdelania disponovať.

Z prierezových tém úplne vypadla prierezová téma Tvorba projektu a prezentačné zručnosti. Aj podľa nášho názoru je táto téma skôr formou a metódou vyučovania a je v súčasnosti súčasťou takmer každého učebného predmetu. Ďalej vypadla prierezová téma Dopravná výchova. Prierezová téma Regionálna výchova a tradičná ľudová kultúra je súčasťou prierezovej témy Multikultúrna výchova. Do prierezovej témy Osobnostný a sociálny rozvoj pribudla časť výchova k manželstvu a rodičovstvu.

Vplyvom uvedených zmien sú na druhom stupni základnej školy zadefinované tieto prierezové témy:

- Environmentálna výchova,
- Mediálna výchova,
- Multikultúrna výchova,
- Ochrana života a zdravia,

- Osobnostný a sociálny rozvoj.

K osobnostnému a sociálnemu rozvoju je spracovaný základný sylabus, pribudli ciele týkajúce sa výchovy k manželstvu a rodičovstvu. Environmentálna výchova, mediálna výchova, multikultúrna výchova a ochrana života a zdravia majú okrem cieľov zadefinované tematické okruhy.

Od školského roka 2014/2015 majú školy povinnosť do svojich školských vzdelávacích programov zapracovať témy Národného štandardu finančnej gramotnosti, verzia 1.1. Ide o požiadavky na úrovni 2, ktorá je určená aj žiakom druhého stupňa základnej školy. Napriek tomu, že finančné vzdelávanie nie je zadefinované ako prierezová téma, je možné ho realizovať podobne, teda začlenením do jednotlivých učebných predmetov, vytvorením samostatného predmetu, blokovým tematickým vyučovaním, prípadne realizáciou kurzov. Učiteľom bola na pomoc spracovaná publikácia Metodika pre zapracovanie a aplikáciu tém finančnej gramotnosti do školských vzdelávacích programov základných a stredných škôl (spolu s tromi prílohami). V príprave je aj metodická príručka pre implementáciu finančnej gramotnosti do vzdelávania na druhom stupni základnej školy.

Veľmi dôležité je u žiakov rozvíjanie rôznych gramotností, najmä čitateľskej, matematickej, prírodovednej, finančnej a mediálnej gramotnosti.

Do výchovno-vzdelávacieho procesu sa odporúča zapracovať prvky globálnej výchovy, zdravého životného štýlu, problematiku ľudských a detských práv.

2.2 Učebný plán

Rámcový učebný plán prešiel niekoľkými zmenami. Hodinová dotácia je opäť rozdelená do jednotlivých ročníkov. Najvýraznejšou zmenou je zníženie počtu disponibilných hodín. Ich počet sa znížil o viac ako tretinu. V tejto súvislosti to môže byť komplikáciou pre tie školy, ktorési v rámci rôznych projektov vytvorili viac nových učebných predmetov aj pre školy, ktoré vzdelávajú žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami.

Anglický jazyk je povinný pre všetkých žiakov už od tretieho ročníka základnej školy a plynulo pokračuje na druhom stupni základnej školy. Škola je povinná ponúknuť aj druhý cudzí jazyk. Môže zvoliť medzi nemeckým, francúzskym, ruským, španielskym a talianskym jazykom, a to v závislosti od svojich možností (spravidla kvalifikácie pedagógov). Žiaci si potom volia podľa svojho záujmu. Nie je zatiaľ jednoznačné, či si musí každý žiak zvoliť aj

druhý cudzí jazyk, prípadne kedy (od akého počtu žiakov) musí škola vyučovať druhý cudzí jazyk. Predpokladáme, že to bude predmetom následného usmernenia.

Z vyššie uvedeného vyplýva, že z rámcového učebného plánu vypadol druhý cudzí jazyk. Ďalej bol zrušený učebný predmet Svet práce a Výchova umením.

Hodinová dotácia bola posilnená pri viacerých predmetoch: slovenský jazyk a literatúra, matematika, informatika, fyzika, chémia, biológia, geografia, etická výchova/náboženská výchova, technika, hudobná výchova a výtvarná výchova.

Boli zrušené pol hodinové dotácie, preto sa občianska náuka začína vyučovať od 6. ročníka a mnohé učebné predmety mali navýšenú hodinovú dotáciu práve z tohto dôvodu.

Médiá deklarovali väčší dôraz na prírodovedné a technické vzdelávanie. V tejto súvislosti sa žiaci povinne na jednej hodine v týždni v 7. a 8. ročníku delia na skupiny vo vyučovacích predmetoch fyzika, chémia a biológia. Skupiny sa napĺňajú do počtu najviac 17 žiakov. To znamená, že trieda s menším počtom žiakov ako 17 sa nedelí, trieda, ktorá má už 18 žiakov sa musí deliť.

Vo vyučovacom predmete technika sa v súvislosti s posilnením technického vzdelávania navýšila hodinová dotácia, predmet sa vyučuje od 5. ročníka. O organizácii vyučovania rozhodne riaditeľ školy s prihliadnutím na personálno-odborné a materiálno-technické podmienky školy. Bližšie sa o predmete zmienime ďalej.

Vzhľadom na charakter predmetov výtvarná výchova a technika sa odporúča tieto predmety vyučovať v dvojhodinových blokoch.

2.3 Vzdelávací štandard vybraných učebných predmetov

Ako sme už uviedli, jedným z cieľov inovácie štátnych vzdelávacích programov bolo zjednotenie ich formálnej štruktúry a úpravy. Aj vzdelávacie štandardy prešli touto úpravou. Vzdelávací štandard zahŕňa jednak výkonový štandard, jednak obsahový štandard. Výkonový štandard je spravidla uvádzaný v ľavej časti tabuľky. Je uvádzaný v neurčitku, pričom je stanovené, na konci ktorého ročníka druhého stupňa základnej školy by ho mal žiak zvládnuť. Výkonové štandardy sú formulované na všetkých úrovniach revidovanej Bloomovej taxonómie, pričom akcent sa kladie na vyššie myšlienkové operácie. To znamená, že prvé dve

úrovne – zapamätať a porozumieť sa nemusia explicitne vo výkonovom štandarde nachádzať, ale sa automaticky s nimi počíta pri obsahovom štandarde (kde nie sú uvedené).

V obsahovom štandarde sú spravidla uvádzané pojmy a vzťahy k daným tematickým celkom. Je to základ vymedzeného učebného obsahu. Nemusí byť ku každému pojmu priradený výkon, čo platí aj naopak, ku každému výkonu nemusí byť uvedený obsah.

Tieto základné požiadavky – výkony môžu učitelia ešte viac špecifikovať, konkretizovať a rozvíjať v podobe ďalších blízkych učebných cieľov, učebných úloh, otázok, testových položiek, či činností. Podobne je to aj pri obsahu. Učitelia majú možnosť tvorivo modifikovať stanovený učebný obsah v rámci školského vzdelávacieho programu v rámci jednotlivých ročníkov podľa potrieb žiakov. V rámci tohto postupu môžu učitelia zaraďovať jednotlivé učebné prvky aj nad rámec základného vymedzeného učebného obsahu.

2.3.1 Matematika

Matematika na druhom stupni základnej školy je prioritne zameraná na budovanie základov matematickej gramotnosti a na rozvíjanie kognitívnych oblastí – vedomosti (ovládanie faktov, postupov), aplikácie (používanie získaných vedomostí na riešenie problémov reálneho života), zdôvodňovanie (riešenie zložitejších problémov, ktoré vyžadujú širšie chápanie súvislostí a vzťahov).

Vyučovanie matematiky musí byť vedené snahou umožniť žiakom, aby získavali nové vedomosti špirálovite, včítane opakovania učiva na začiatku školského roku, s množstvom propedeutiky, prostredníctvom riešenia úloh s rôznorodým kontextom, aby tvorili jednoduché hypotézy a skúmali ich pravdivosť, vedeli používať rôzne spôsoby reprezentácie matematického obsahu (text, tabuľky, grafy, diagramy), rozvíjali svoju schopnosť orientácie v rovine a priestore. Má napomôcť rozvoju ich algoritmického myslenia, schopnosti pracovať s návodmi a tvoriť ich. Vyučovanie by malo viesť k budovaniu vzťahu medzi matematikou a realitou, k získavaniu skúseností s matematizáciou reálnej situácie a tvorbou matematických modelov. Matematika sa podieľa na rozvíjaní schopností žiakov používať prostriedky IKT na vyhľadávanie, spracovanie, uloženie a prezentáciu informácií. Použitie vhodného softvéru by malo uľahčiť niektoré namáhavé výpočty alebo postupy a umožniť tak sústredenie sa na podstatu riešeného problému. Má viesť žiakov k získaniu a rozvíjaniu zručností súvisiacich s procesom učenia sa, k aktivite na vyučovaní a k racionálnemu a samostatnému učeniu sa.

Inak povedané, dôraz sa kladie na riešenie a vyriešenie matematických problémov z reálneho života. Z toho dôvodu sú mnohé tematické celky alebo ich časti úplne vynechané alebo im je venovaná menšia pozornosť, ako boli učitelia zvyknutí v minulosti. Ide napríklad o násobenie a delenie dvoch záporných čísel, úpravu algebrických výrazov, riešenie sústav dvoch lineárnych rovníc a podobne. Na druhej strane sa väčší dôraz kladie na rozvíjanie priestorovej predstavivosti, logického a kritického myslenia, argumentáciu a dôvodenie, kombinatorické myslenie, väčší priestor majú základy pravdepodobnosti a štatistiky.

Na mnohých miestach vzdelávacieho štandardu sa vyskytuje zaradenie propedeutiky danej témy. Pod propedeutikou rozumieme prípravné vzdelávanie v danej oblasti. Napríklad pri preberaní desatinných čísel je ich propedeutika už na prvom stupni základnej školy, pretože sa už tu žiaci stretávajú s desatinnými číslami (ceny), podobne je to so zlomkami.

Vzdelávací štandard uvádza, v ktorom ročníku je **najneskôr** možné ukončiť preberanie uvedenej témy alebo tematického celku. To znamená, že skoršie preberanie je možné. Napríklad lineárne rovnice sú zaradené do 9. ročníka základnej školy, ale žiaci sa s nimi stretávajú už na prvom stupni základnej školy a pokračujú po celý druhý stupeň. Ak by sme ich vo vzdelávacom štandarde zaradili skôr, napríklad do 8. ročníka, znamenalo by to, že sa má ich preberanie ukončiť už v 8. ročníku, čo je fakticky skrátenie času preberania o jeden rok. Ak máte žiakov, ktorí zvládnu ukončenie preberania rovníc už v ôsmom ročníku, môžete si tento tematický celok v rámci školského vzdelávacieho programu presunúť do 8. ročníka. V 9. ročníku ich len utvrdíte, precvičíte a budete aplikovať pri riešení úloh.

Medzipredmetové vzťahy najmä s prírodovednými predmetmi sú zachované (ak porovnávame predmety na úrovni ŠVP). Ak chce škola zachovať medzipredmetové vzťahy aj v rámci školského vzdelávacieho programu, je nutná spolupráca pedagógov. Ak napríklad vo fyzike škola zaradí aj výpočtové úlohy, je nutná spolupráca a koordinácia s matematikou.

2.3.2 Informatika

Učebný predmet informatika má v porovnaní s predchádzajúcim dokumentom dvojnásobnú hodinovú dotáciu, vyučuje sa v 5. – 8. ročníku. Vzdelávací štandard nie je rozdelený do ročníkov, ale je písaný po dvoch ročníkoch (5. – 6. ročník a 7. – 8. ročník) z dôvodu zamedzenia duplicity mnohých výkonových štandardov. Nevidíme v tom problém, keďže príslušné učebnice sú písané tematicky, nie ročníkovo.

Informatika definuje päť tematických celkov, ktoré sú pre všetky stupne vzdelávania rovnaké:

- REPREZENTÁCIE A NÁSTROJE,
- KOMUNIKÁCIA A SPOLUPRÁCA,
- ALGORITMICKÉ RIEŠENIE PROBLÉMOV,
- SOFTVÉR A HARDVÉR,
- INFORMAČNÁ SPOLOČNOSŤ.

Inovovaný ŠVP prináša zmeny v pohľade na členenie obsahového a výkonového štandardu. Obsahový štandard je členený na: pojmy, vlastnosti a vzťahy a procesy. Neobsahuje žiadne fakty a pojmy, ktoré má žiak „presne odrecitovať“, sústredí sa na porozumenie pojmov a vzťahov medzi nimi. Obsahový štandard sa vyhýba encyklopedickým vedomostiam, dôležité je rozumieť procesom – napr. cyklus ako proces, a nie cyklus vo význame definície a pod. Zámerne nie je v ňom definovaný konkrétny softvér a programovací jazyk. Obsah tvoria prvé tri kognitívne úrovne revidovanej Bloomovej taxonómie (zapamätať, porozumieť, aplikovať).

Výkonový štandard obsahuje špecifické ciele predmetu rozpracované do jednotlivých výkonov. Výkonom nie je napr. „vie spustiť program“ alebo „vie vymenovať vstupno-výstupné zariadenia“, ako to bolo v minulosti. Výkon je minimálne na tretej kognitívnej úrovni revidovanej Bloomovej taxonómie (aplikovať). Výkony sú definované všeobecne, aby sme neboli viazaní na konkrétny softvér a jeho vlastnosti. Napr. „simulujú činnosť vykonávateľa“ – môže to byť robot, korytnačka, procesor...

Filozofia nového ŠVP pre jednotlivé stupne je zjednotená a zároveň sa aktualizovala ich nadväznosť v jednotlivých stupňoch. V princípe sa ŠVP „obsahovo“ nemení diametrálne, no sústreďuje sa viac na špecifické predmetové kompetencie a jednotlivé výkony ako na samotný obsah.

Témy sa majú v rôznych ročníkoch opakovať (špirálovým spôsobom), ťažšie témy majú v nižších ročníkoch propedeutiku. Tabuľka znázorňuje, v ktorom cykle je kladený dôraz na jednotlivé témy v rámci tematických celkov.

Tematický celok / téma	*2. – 4. ročník*	*5. – 6. ročník*	*7. – 8. ročník*
Reprezentácie a nástroje			
Práca s grafikou	●	●	○
Práca s textom	●	●	○
Práca s príbehmi	·		

Práca s prezentáciami		●	○
Práca s tabuľkami		·	●
Práca s multimédiami	·		●
Informácie	·	●	●
Štruktúry	·	●	●
Komunikácia a spolupráca			
Práca s webovou stránkou	●	●	○
Vyhľadávanie na webe	·	●	○
Práca s nástrojmi na komunikáciu	●	●	●
(Algoritmické) **Riešenie problémov**			
Analýza problému	·	·	●
Interaktívne zostavenie riešenia	·		
Jazyk na zápis riešenia		·	●
Pomocou postupnosti príkazov	·	●	○
Pomocou cyklov		·	●
Pomocou vetvenia			●
Pomocou premenných			●
Pomocou nástrojov na interakciu			●
Interpretácia zápisu riešenia	·	●	●
Hľadanie a opravovanie chýb	·	●	●
Softvér a hardvér			
Práca so súbormi a priečinkami	·	●	●
Práca v operačnom systéme	·	·	●
Počítač a prídavné zariadenia	·	·	●
Práca v počítačovej sieti a na internete	·	●	○
Práca proti vírusom a špehovaniu		·	●
Informačná spoločnosť			
Bezpečnosť a riziká	·	●	●
Digitálne technológie v spoločnosti	●	●	○
Legálnosť používania	·	·	●

Pozn. · propedeutika (začínajú pracovať, opatrne sa zoznamujú)
● základy práce, kladie sa zvýšený dôraz
○ smelé používanie, trénovanie, udržiavanie kondície, málo koncepčných noviniek

2.3.3 Fyzika

V súvislosti s reformou vzdelávania sa často hovorí o žiackych kompetenciách. V programoch vyučovania zameraných na ich rozvoj dominuje snaha vychovať zo žiaka integrálnu osobnosť. Nový prístup k vyučovaniu prírodných vied dôsledne buduje – konštruuje vedomosti žiakov na ich predchádzajúcej skúsenosti, teda zohľadňuje konštruktivistickú pedagogickú teóriu.

V koncepcii predmetu pred reformou prevládala snaha transformovať súčasný stav vedy do didaktického modelu. Prírodovedné, predovšetkým fyzikálne vzdelanie bolo

považované za základ pre technické odbory, ktoré zabezpečujú technický pokrok spoločnosti. Pri tvorbe obsahu fyziky to znamenalo sprístupniť žiakom súčasný fyzikálny obraz sveta. Tak sa stala koncepčnou myšlienkou didaktického modelu fyziky časticová stavba látok, na ktorej sa založil výber pojmov a vysvetľovanie javov. (Kelecsényi, 2008).

Jedným zo zásadných rozdielov oproti nedávnej minulosti je miera dôrazu kladeného na fyzikálne veličiny a ich jednotky. Pokiaľ klasické programy ich preferujú, v novších programoch sa zdôrazňuje najmä výber javov, vysvetľovanie javov, hľadanie vzťahov a súvislostí, využitie grafickej metódy zobrazovania fyzikálnych funkcií ako matematického modelovania. Prílišné zdôrazňovanie fyzikálnych veličín na úkor experimentovania, pozorovania a vysvetľovania javov môže zatieniť v mysliach žiakov ich pochopenie a spôsobiť interferenciu zavádzaných veličín.

Navrhované zmeny vytvárajú priestor na realizáciu metód a foriem vyučovania s dôrazom na aktívne osvojenie si obsahu žiakmi prostredníctvom skúmateľsko-objavného učenia.

Keďže všeobecnovzdelávací predmet fyzika je začlenený do vzdelávacej oblasti Človek a príroda, nemalo by sa zabudnúť ani na užšie prepojenie s chémiou a biológiou.

Vzhľadom na to, že preferovanou metódou práce na vyučovacích hodinách fyziky je aktívne poznávanie žiakov, je nevyhnutné obnoviť vybavenie škôl prostriedkami (pomôckami aj technikou) na prírodovedné experimenty vrátane prostriedkov počítačom podporovaného laboratória.

Všetky navrhované zmeny budú veľmi ťažko realizovateľné bez delenia veľkých tried na skupiny. Každá efektívna metóda práce si totiž vyžaduje intenzívnu komunikáciu medzi učiteľom a žiakom a žiakmi navzájom a v skupinách s počtom viac ako tridsať žiakov to technicky nie je možné. V celej koncepcii reformných krokov nesie na svojich pleciach najväčšie bremeno učiteľ.

Konkrétne zmeny v inovovanom ŠVP:

- v celku *Skúmanie vlastností kvapalín, plynov a pevných látok* vypadlo určovanie objemu geometricky pravidelných a nepravidelných telies; pribudol Pascalov zákon,
- v celku *Správanie telies v kvapalinách a plynoch* vypadlo Odčítanie hodnoty hustoty látky z grafu, Aplikovať zistenie, že hmotnosť telesa plávajúceho v kvapaline a hmotnosť telesom vytlačeného objemu kvapaliny sú rovnaké,

- v celku *Teplota a skúmanie skupenských zmien látok* vypadlo Navrhnúť experiment, ktorý by umožnil zistiť hodnotu rosného bodu napr. v triede,
- v celku *Teplo* vypadli Tepelné motory,
- v celku *Sila a pohyb, práca a energia* vypadla Práca na naklonenej rovine; pribudli Hydrostatický tlak, Atmosférický tlak,
- v celku *Magnetické a elektrické javy* vypadlo Hľadanie informácií o objave žiarovky, Model vedenia elektrického prúdu v pevných a kvapalných látkach; pribudli Elektrická práca, Elektrický príkon, Magnetické pole v okolí vodiča s prúdom, Elektromagnet.

2.3.4 Biológia

V biológii zásadná zmena súvisí s prístupom k priebehu vzdelávania, ktorý výrazne ovplyvňujú rámcové učebné plány, princípy a ciele výchovy a vzdelávania stanovené v zákone. S princípmi, ako sú napr. posilnenie výchovnej stránky výchovno-vzdelávacieho procesu, vyváženého rozvoja všetkých stránok osobnosti žiaka súvisia stanovené ciele zamerané aj na oblasť kompetencií žiaka. Orientujú sa najmä na rozvoj komunikačných schopností, ústnych a písomných spôsobilostí, využívania informačno-komunikačných technológií, na vedenie žiakov k identifikácii a analýze problémov, schopnosti navrhovať a realizovať riešenia. Zníženie týždenného počtu vyučovacích hodín predmetu v štátnom rámcovom učebnom pláne znamenal potrebu zásadnej redukcie. Odrazila sa v potrebe stanoviť základný obsah učiva (povinný), ktoré si má osvojiť trvalo každý žiak a súčasne očakávaný výkon, ktorý sa od každého žiaka očakáva. Základný obsah vychádzal z možnosti jeho uplatnenia a dotvorenia zo strany škôl (prípadného rozšírenia) v učebných osnovách školského vzdelávacieho programu podľa konkrétneho školského rámcového učebného plánu a zamerania školy.

Zásadnou zmenou bolo špirálovité usporiadanie učiva. Je založené na konštrukcii nových poznatkov nadväzujúcich na predchádzajúce poznatky, budovanie vedomostí systémom postupného poznávania k chápaniu základných biologických procesov a spájaniu priebežných poznatkov do trvalých základných vedomostí.

Ďalšiu zmenu predstavuje výrazné zníženie dôrazu na systematické hľadisko, od ktorého sa pri všeobecnom vzdelávaní vcelku upúšťa.

Formálna zmena sa prejavila aj v názve predmetu, ktorý sa zmenil na názov biológia, ktorý je v európskom priestore všeobecne zaužívaný (pričom v niektorých štátoch obsahuje aj súvisiace učivo o neživej prírode).

Koncepcia všeobecnovzdelávacieho predmetu biológia smeruje k posunu v cieľoch vyučovania. Dôraz je kladený na prírodovedné bádanie a experimentovanie vrátane jeho plánovania žiakmi, na spracovanie a vyhodnocovanie získaných dát a komunikáciu v rôznych formách. Značne sa zmenšuje množstvo poznatkov, ktoré sú zaradené do predmetu len z dôvodu informovanosti žiakov. Úloha poznatkov prechádza do roviny prostriedku na rozvíjanie kľúčových aj špecifických prírodovedných kompetencií: používať kognitívne operácie, formulovať a riešiť problémy, používať stratégie riešenia, uplatňovať kritické myslenie, nájsť si vlastný štýl učenia sa a vedieť sa učiť v skupine, myslieť tvorivo, vytvárať, prijať a spracovať informácie, vyhľadávať informácie, formulovať svoj názor a argumentovať, akceptovať skupinové rozhodnutia, kooperovať v skupine, tolerovať odlišnosti jednotlivcov a iných, diskutovať a viesť diskusiu o odbornom probléme, regulovať svoje správanie, vytvárať si vlastný hodnotový systém.

V navrhovanom inovovanom vzdelávacom štandarde k výučbe biológie pristupujeme spôsobom, ktorý je orientovaný najmä na praktické využitie získaných vedomostí a spôsobilostí v reálnom živote. Odborná terminológia je dôležitá, nemá sa však stať konečným cieľom výučby. Úlohou učiteľa je racionálne zvážiť výber pojmového aparátu pre konkrétnu skupinu žiakov a používať ho ako nástroj pre porozumenie a vyjadrenie kľúčových vzťahov v učive biológie.

Odovzdávanie hotových informácií a poznatkov od učiteľa smerom k žiakom sa presúva do roviny skúmateľsko-objavného učenia. Cieľom je dospieť k rovnováhe medzi odovzdávaním hotových a vytváraním nových poznatkov. Učiteľ podnecuje žiakov k pátraniu po informáciách z rôznych textových, obrazových i iných zdrojov. Vedie ich k aktívnej komunikácii a k prezentácii názorov, postojov, skúseností a osvojených poznatkov. Motivuje ich k osvojeniu si pracovných návykov a správnych postupov.

Konkrétne zmeny v inovovanom ŠVP:

- Zásadná zmena v porovnaní s pôvodným ŠVP je len v zámene 8. a 9. ročníka. Ide o nadväznosť na 5., 6. a 7. ročník – tematické celky budú po zámene obsahov plynule na seba nadväzovať a rozširovať tak učivo o živých organizmoch z predchádzajúcich

ročníkov; bude sa pokračovať v učive o živej prírode. Jedná sa o výmenu obsahov celých ročníkov, z tohto dôvodu nevznikne problém použitia aktuálne platných učebníc.

- Zmeny sa uskutočnili v názvoch tematických celkov. Navrhované celky „zastrešujú“ širšiu časť biológie.
- Výraznejšie došlo k redukcii učiva o neživej prírode.
- Boli zrušené časti: Námety praktických aktivít, Námety na samostatné krátkodobé a dlhodobé pozorovania žiakov, Námety na tvorbu žiackych projektov. Stali sa súčasťou výkonových štandardov.

2.3.5 Občianska náuka

Inovovaný vzdelávací štandard pre povinný predmet občianska náuka v porovnaní so súčasne platným ŠVP pre tento predmet obsahuje zmenu v tom, že predmet v inovovanom rámcovom učebnom pláne má iné zastúpenie, ako v súčasne platnom učebnom pláne. Predmet sa bude realizovať od 6. ročníka až do 9. ročníka s celkovou časovou dotáciou 4 vyučovacie hodiny. V súčasne platnom ŠVP sa predmet vyučuje od 5. ročníka po 9. ročník s celkovou časovou dotáciou 4 hodiny. Vzhľadom na toto zastúpenie došlo vo vzdelávacom štandarde k prerozdeleniu obsahu učiva tak, že sa niektoré tematické celky v rámci jednotlivých ročníkov inovovali, skvalitnil sa obsah a precizovali sa výkonové štandardy pre žiakov.

2.3.6 Geografia

Inovovaný vzdelávací program pre predmet geografia na druhom stupni základnej školy sa na rozdiel od predchádzajúceho rámcového (stupňového) delenia obsahu učiva geografie vracia aj po formálnej stránke k rozdeleniu učiva do jednotlivých ročníkov. Očakávaný stupeň (hĺbku) zvládnutia učiva vyjadrujú činnostné slovesá na začiatku formulácií výkonov. V prípade, že sa predpokladá iba osvojenie si (zapamätanie) vedomostí, čiže vyžaduje najnižšiu úroveň myslenia žiaka, využíva slová ako vymenuje, definuje, určí a pod. Vo všeobecnosti však možno povedať, že preferované výkony počítajú najmä s aplikáciou vyšších myšlienkových operácií žiaka (aplikácia, analýza, hodnotenie, tvorba) stavajúcich do popredia záujmu jeho vlastné, aktívne vnímanie a poznávanie sveta. Výkony preto najčastejšie bližšie charakterizujú slovesá ako vysvetlia, zdôvodnia, zhodnotia, porovnajú, alebo zhrnú, či zosumarizujú. V týchto prípadoch predpokladáme u žiakov vecnými a overiteľnými argumentmi zdôvodnené tvrdenia, podporujúce alebo vyvracajúce prezentované stanovisko, či postoj. Veľmi významnou úlohou geografie je rozvíjanie

žiackych zručností súvisiacich s „čítaním mapy“. Práve s týmto pojmom operuje vzdelávací štandard pri spresňovaní požiadaviek viažucich sa na prácu s rôznorodým mapovým podkladom. Interpretovať obsah mapy, identifikovať v nej vybrané objekty, opísať polohu kontinentu (regiónu, oblasti, štátu), vymedziť ju voči iným prvkom v mapovom obraze, tvorí základ geografického poznania a vzdelávania na ZŠ. Pri všetkých takto charakterizovaných činnostiach očakávame schopnosť žiaka dobre sa orientovať v mapovom diele dostupnom v tlačenej alebo elektronickej podobe. Výber konkrétnej mapy zostáva výlučne v kompetencii učiteľa. Od žiaka sa nevyžaduje, aby ovládal (naučil sa ich) množstvo názvov mapových znakov a objektov zaradených do obsahu používanej mapy. Požiadavky vzdelávacieho štandardu smerujú k jeho schopnosti nájsť vhodnú mapu (mapový zdroj), vyhľadať v nej potrebné informácie, zhodnotiť ich, analyzovať a využiť práve tie, ktoré potrebuje na vyriešenie problému (opis pobrežia, vytvorenie zoznamu najväčších miest, vytýčenie trasy výletu, určenie smeru k pamiatke a pod.). Pri výkonoch spojených s porovnávaním (určovaním spoločných a rozdielnych znakov, vlastností, čŕt a pod.), predpokladáme schopnosť žiaka slovne opísať informácie dostupné v rôznych podobách (texty, obrázky, špeciálne mapy, tabuľky, grafy, diagramy, kartogramy, kartodiagramy...), rozpoznať v nich porovnávané skutočnosti, posúdiť ich veľkosť (rozmer, mohutnosť) a vyvodiť vlastné úsudky o ich vlastnostiach.

Inovovaný vzdelávací program predmetu geografia pre základné školy (ISCED 2) prináša najväčšie zmeny v podobe presunu celých blokov učiva medzi jednotlivými ročníkmi. Tematický celok venovaný *geografii Slovenska* je presunutý do 8. ročníka, *Európa* do siedmeho, *Afrika a Ázia* do šiesteho a do 9. ročníka *Amerika s Austráliou a Oceániou*. Jedine obsah učiva 5. ročníka ostáva bez zmeny.

2.3.7 Technika

Obsah techniky na základnej škole je orientovaný na vnímanie praktickej stránky okolitého sveta, čo má značný vzdelávací dosah. Umožňuje žiakom a ich rodičom správne a včas rozpoznať ich profesijnú orientáciu, a tak dosiahnuť harmonický a celistvý rozvoj osobnosti mladého človeka. Výučba techniky na základnej škole predstavuje pre žiaka prvú ponuku profesijnej voľby. Vyučovacie hodiny techniky vytvárajú možnosti a sú príležitosťou na to, aby si žiak uvedomil, o ktoré činnosti má najväčší záujem a ktorým by sa chcel v budúcnosti v ďalšom štúdiu a v profesionálnej práci venovať.

Od školskej reformy sa v technickom vzdelávaní očakáva, že umožní vytvoriť podmienky k tomu, aby každý žiak po absolvovaní základnej školy mal nadobudnuté všeobecné technické vzdelanie, na ktoré by mohol nadväzovať v ďalšom štúdiu a v živote. Zabezpečiť všeobecné technické vzdelanie pre žiakov základnej školy je v súčasných podmienkach oveľa náročnejšie a zložitejšie, ako tomu bolo v minulosti.

V inovovanom štátnom vzdelávacom programe je do učebného predmetu technika pridaný ďalší tematický celok *Ekonomika domácnosti*.

Školy, ktoré majú vhodné materiálno-technické podmienky by mali klásť dôraz na tematický celok *Technika*, ktorého vzdelávací štandard je rozdelený do ročníkov.

Školy, ktoré v súčasnosti nemajú vhodné materiálno-technické, prípadne priestorové podmienky na realizáciu tematického celku *Technika*, kladú dôraz na tematický celok *Ekonomika domácnosti*. Tento zahŕňa podcelky *Svet práce, Plánovanie a vedenie domácnosti, Domáce práce a údržba domácnosti, Príprava jedál a výživa, Ručné práce, Rodinná príprava, Pestovateľské práce*. Vzdelávací štandard nie je členený do jednotlivých ročníkov a to z dôvodu, že školy môžu rôzne variovať uvedené podcelky s ohľadom na svoje podmienky a možnosti. V každom ročníku nemusia byť zastúpené všetky, ani v celom rozsahu. Podmienkou je, aby bola zachovaná ich logická nadväznosť a veku primeranosť.

Podcelok *Svet práce* je súčasťou aj tematického celku *Technika*. Vzhľadom na svoje zameranie na profesijnú orientáciu je vhodné ho zaraďovať najmä do 7. až 9. ročníka. Vzdelávací štandard podcelku *Plánovanie a vedenie domácnosti* môže byť začlenený aj do ďalších podcelkov, nemusí sa vyučovať samostatne.

Náplň učebného modulu je určená všetkým žiakom bez rozdielu pohlavia. Žiaci sa učia pracovať s rôznymi materiálmi a osvojujú si základné pracovné zručnosti a návyky. Učia sa plánovať, organizovať a hodnotiť pracovnú činnosť samostatne i v skupine. Sú vedení k dodržiavaniu zásad bezpečnosti a hygieny pri práci. V závislosti na veku žiakov sa postupne buduje systém, ktorý žiakom poskytuje dôležité informácie z pracovnej oblasti a pomáha im pri zodpovednom rozhodovaní o ďalšom profesijnom zameraní i rozhodovaní v živote ako takom.

2.3.8 Hudobná výchova

Hudobné umenie rozvíja nielen hudobné schopnosti, ale pozitívne a komplexne formuje osobnosť človeka s presahom ku kľúčovým kompetenciám. Viacero výskumov

potvrdilo pozitívne väzby medzi hudobným vzdelávaním a vzdelávaním v iných exaktných, humanitných a prírodovedných oblastiach. Hudobné vzdelávanie rozvíja i logické myslenie, analyticko-syntetické myslenie a iné logické operácie, systematické a štrukturálne myslenie, rozvoj intelektu, schopnosť nachádzať divergentné riešenia, sociálnu interakciu, vzťah k sebe a okoliu, historické vedomie, interkulturálny náhľad, humánnosť, emocionálny rozmer osobnosti, integráciu, synkrézu a harmonizáciu zložiek osobnosti a pod. Hudobná edukácia je výchova k hudbe, ale aj výchova hudbou, preto je nevyhnutnou súčasťou edukácie vo všeobecnom zmysle, nielen v zmysle špecificky umeleckom.

Hudobnú edukáciu možno vymedziť troma prvkami: hudobné umenie (obsah), hudobné schopnosti (cieľ) a hudobné činnosti (metóda, prostriedok rozvoja hudobných schopností, pochopenia princípov hudby, realizácia hudobného umenia). Sekundárnym obsahom predmetu je hudobné umenie, umenie, estetika, kreativita, sekundárnym cieľom rozvoj kľúčových kompetencií – komplexný rozvoj osobnosti, všeobecných ľudských kvalít.

Hudobná výchova v základnej škole je predmetom esteticko-výchovným, činnostným a zážitkovým, na druhom stupni základnej školy sa rozširuje o kognitívny rozmer – uvedomelé prenikanie do štruktúry hudobného diela, hudobno-teoretický a hudobno-historický rozmer, ako konklúzia predchádzajúcej hudobnej činnosti, praktickej hudobnej skúsenosti.

Zásadnou zmenou v inovovanom ŠVP je zaradenie hudobnej výchovy aj do ôsmeho ročníka základnej školy. Inovácie sa týkajú zvýraznenia hudobnej tvorivosti, pribudli štandardy v oblasti: elementárnej improvizácie (vo všetkých činnostiach) a elementárnej kompozície (inštrumentálnou a hlasovou činnosťou), hra na elementárnych hudobných nástrojoch najmä menej tradičných (vlastná výroba), ako aj požiadavka ovládať základy hry na tzv. klasických hudobných nástrojoch (zobcová flauta, keyboard, klavír, gitara a pod.) v súvislosti s utvorením základnej hudobnej gramotnosti. Rozšírili sa štandardy v oblasti hudobno-dramatickej činnosti, ako aj percepčnej činnosti – aktívne počúvanie hudby. Štandardy sú sprehľadnené v okruhoch hudobných činností, aby sa zdôraznila potreba variability činností a nutnosť ich využívania (aspoň tri činnosti vo vyučovacej jednotke). Štandardy tak uprednostňujú štruktúrovanie prostredníctvom činností pred tematickými okruhmi, či okruhmi hudobných schopností. Táto charakteristika ŠVP je platná aj pre inovácie v pribudnutom 8. ročníku – akcentovanie tvorivosti, hľadanie vlastných divergentných riešení, hra na klasickom nástroji – vytváranie inštrumentálnych zoskupení

(tzv. school bandov), aktívne počúvanie, kompozícia a improvizácia, tvorba vlastného projektu ako syntézy hudobno-edukačného procesu.

2.3.9 Výtvarná výchova

Výtvarná výchova vytvára priestor na autentické vyjadrovanie, originálne reflexie skutočnosti, rozvoj vizuálnej gramotnosti, schopnosti kritického čítania a interpretácie a v neposlednom rade sprostredkováva kultúrne obsahy prostredníctvom, ktorých sú žiaci uvádzaní do poznania hodnôt umenia a širších kultúrnych kontextov a tradície. Žiaci sú veku prístupnou formou uvádzaní do poznávania sveta i seba samého. Na pozadí každodennej skúsenosti sú konfrontovaní s vizualitou (obraz, obrazné informácie), ktorá tvorí podstatu vizuálnej kultúry a dostávajú sa do konfrontácie s mimoriadne sofistikovaným a zložitým systémom znakov a symbolov.

Výtvarná výchova vychádza z psychických dispozícií dieťaťa v predškolskom vzdelávaní a zameriava sa na rozvoj predpokladov pre budúce umelecké kompetencie – najmä vizuálnu gramotnosť (schopnosť porozumieť vizuálnym vyjadrovacím prostriedkom), schopnosti a zručnosti žiaka v komunikácii a poznávaní sveta prostredníctvom vizuálnej kultúry a budúce kultúrne kompetencie – postupne sa formuje u žiaka vzťah ku kultúre a umeniu.

Výtvarná výchova v 8. a 9. ročníku základnej školy nadväzuje a rozvíja tematické celky z predchádzajúcich ročníkov. V inovovanom štátnom vzdelávacom programe v učebnom predmete výtvarná výchova došlo k úpravám v obsahu, a to zásahom do rozsahu edukačných tém zoradených do metodických radov, ktoré boli zúžené, resp. zlúčené na báze vzájomnej príbuznosti a prienikov do tematických celkov. Na výtvarnej výchove sa zaoberáme aj digitálnym obrazom (statickým, dynamickým, animovaným) a dizajnom – ale vo väzbe obsahu a formy. Túto kvalifikáciu nemožno očakávať od vyučovania informatiky a nie je možné považovať tematický celok elektronické médiá za duplicitný. Ďalšou inováciou je osnovanie učiva do jednotlivých ročníkov. Z hľadiska cieľov nie sú medzi aktuálnym a reformným vzdelávacím programom výraznejšie rozdiely. Vo vzťahu k výkonovému štandardu treba skonštatovať, že ten bol precizovaný a ďalej konkretizovaný (napr. ***nachádzajú sa tam viac činnostné*** *(...vytvoria kompozíciu z geometrických tvarov..., ale aj* ***znalostné výkony)*** tak, aby vyhovoval požiadavkám druhého stupňa základnej školy a podporoval vo výtvarnej výchove rozvoj mediálnej, vizuálnej a audiovizuálnej gramotnosti.

2.3.10 Telesná a športová výchova

Telesná a športová výchova v nižšom strednom vzdelávaní by mala prirodzene nadväzovať na obsah primárneho vzdelávania. Žiaci by mali mať osvojené základné pohybové zručnosti a vytvorené predpoklady na pohybové využitie voľného času. Získané poznatky o vplyve pohybovej aktivity na zdravie by si mali postupne rozširovať o fyziologické účinky pohybu na organizmus a to i v súvislosti s poznatkami z biológie. V rámci výučby by sa mal klásť dôraz na motiváciu k pohybovej a športovej aktivite a na vyzdvihnutie osobitostí žiakov a ich individuálnych zlepšení.

Vzdelávací štandard je rozdelený na štyri základné časti (moduly): Zdravie a jeho poruchy, Zdravý životný štýl, Telesná zdatnosť a pohybová výkonnosť a Športové činnosti pohybového režimu. V tretej časti bola doplnená telesná zdatnosť v porovnaní s pôvodným dokumentom, kde bola uvedená len zdatnosť. Ostatné názvy ostali bez zmeny. V Športových činnostiach pohybového režimu nastala zmena v členení tematických celkov, pôvodných 9 tematických celkov bolo zredukovaných na 4 plus povinne voliteľný tematický celok. Nové tematické celky sú atletika s odporúčanou dotáciou 15 %, základy gymnastických športov rovnako 15 %, športové hry 25 % a sezónne pohybové činnosti 15 %. Povinne voliteľný tematický celok má dotáciu 30 % a v každom ročníku je povinný aspoň jeden voliteľný tematický celok. Cieľom povinne voliteľných tematických celkov je najmä posilniť motiváciu žiakov na vykonávanie pohybovej a športovej aktivity, využiť špecifické podmienky škôl a doplniť základné učivo. Podmienkou zaradenia konkrétneho voliteľného tematického celku je, že tieto pohybové alebo športové aktivity boli súčasťou učiteľovej pregraduálnej prípravy alebo na ne získal trénerské či cvičiteľské vzdelanie. V charakteristike predmetu sú uvedené príklady menej známych športových hier ako bejzbal, ringo, bedminton či pohybové aktivity ako korčuľovanie alebo tanec. Tieto pohybové a športové aktivity môžu byť doplnené na základe vyššie uvedeného pravidla.

Obsah tematických celkov, ktoré boli zrušené ako Poznatky z telesnej výchovy a športu alebo Všeobecná gymnastika bol prenesený do iných častí vzdelávacieho štandardu čiastočne do Zdravia a jeho porúch alebo do Športových činností pohybového režimu bez uvedenia konkrétneho tematického celku. Pri tvorení školských vzdelávacích programov odporúčame vychádzať z jednotlivých častí (modulov) a nie z tematických celkov, ktoré predstavujú nižšie štruktúrovanie. Stáva sa v praxi, že učitelia postupujú pri plánovaní tak, že

zohľadňujú len tematický celok, čo má za následok absenciu mnohých vzdelávacích štandardov uvedených v iných častiach ako sú Športové činnosti pohybového režimu.

Ďalším zrušeným tematickým celkom bolo Plávanie, ktorého obsah bol prenesený do Sezónnych pohybových činností. Vzhľadom na uvedený výkonový štandard „preplávať technicky správne s príslušným štartovým skokom a obrátkou 50 m (vybraný plavecký spôsob)“ je škola povinná zabezpečiť plavecký výcvik (základný alebo zdokonaľovací, podľa úrovne žiakov), aby žiaci mohli tento štandard splniť.

Dôležitou súčasťou telesnej a športovej výchovy na 2. stupni základnej školy je realizácia kurzových foriem výučby a to už vyššie spomínaného plaveckého kurzu a lyžiarskeho výcviku. Lyžiarsky výcvik je v prípade dobrých podmienok možné realizovať aj dennou dochádzkou, v prípade lyžiarskeho zájazdu sa zväčša realizuje v trvaní 5 – 7 dní.

V rámci Sezónnych pohybových činností sa uskutočňujú i cvičenia v prírode v rozsahu 4 hodín v 5. a 6. ročníku a v rozsahu 5 hodín v 7. až 9. ročníku. Realizácia kurzových foriem výučby ako i cvičení v prírode z hľadiska ich obsahu zostáva rovnaká ako v predchádzajúcom programe.

Tematický celok Testovanie bol zakomponovaný do časti Telesná zdatnosť a pohybová výkonnosť, kde by sme chceli upozorniť na výkonový štandard „každoročne preukázať rast úrovne pohybových schopností“, ktorý sa priamo týka pohybovej výkonnosti a telesnej zdatnosti žiakov a zaväzuje učiteľa k tomu, aby každoročne vykonal testovanie žiakov prostredníctvom testovacej batérie uvedenej v obsahovom štandarde. Testovaciu batériu je samozrejme možné doplniť o testy úrovne koordinačných schopností, prípadne iné testy na kontrolu úrovne kondičných schopností. Pri dopĺňaní testovacej batérie odporúčame tieto testy zaradiť do školského vzdelávacieho programu.

Pri porovnaní zmien, ktoré nastali v primárnom a v nižšom strednom vzdelávaní, môžeme konštatovať, že významnejšie úpravy sa týkali primárneho vzdelávania a to najmä v konkretizovaní a dopracovaní výkonových štandardov tak, aby žiaci prichádzali na 2. stupeň základnej školy lepšie pripravení najmä z podhľadu osvojených pohybových zručností, lepšej telesnej zdatnosti, ale i so základnou bázou vedomostí a poznatkov o vplyve pohybu na zdravie.

ZÁVER

Školský vzdelávací program je zásadným pedagogickým dokumentom školy, na základe ktorého realizuje škola vzdelávanie na danom stupni vzdelávania, vymedzuje ciele, obsah a podmienky vzdelávania, odporúča zodpovedajúce didaktické postupy a navrhuje metódy overovania a hodnotenia výsledkov realizácie vzdelávacieho programu. Je povinnou súčasťou školskej dokumentácie.

K tvorbe školského vzdelávacieho programu väčšina škôl pristupuje po skúsenostiach s realizáciou edukačného procesu podľa vlastných vzdelávacích programov od 1. septembra 2008. Od tohto roku školy postupne overili vzdelávacie programy pre všetky stupne vzdelania.

Napriek tomu si dovolíme uviesť základné princípy tvorby ŠkVP. Škola vypracuje ŠkVP:

- v súlade s príslušným ŠVP a všeobecne záväznými právnymi predpismi, tiež možnosťami školy a potrebami regiónu,
- komplexne, tzn. vymedzí všetky požadované kompetencie absolventa v danom stupni vzdelávania, vzdelávacie výstupy (výkonové štandardy) a obsah vzdelávania, didaktické postupy uplatňované pri realizácií vzdelávacieho procesu, personálne, materiálne a organizačné podmienky nevyhnutné k dosiahnutiu stanovených cieľov vzdelávania,
  ŠVP stanovujú iba základné učivo, t. j. minimálny výkon a minimálny obsah vzdelávania, ktorý školy vo svojich ŠkVP rozšíria a doplnia tak, aby bol naplnený profil absolventa v súlade so zameraním danej školy,
- tak, aby bol prehľadný a poskytoval všetky potrebné informácie o vzdelávaní v danom stupni (ročníku) vzdelávania,
- tak, aby vytváral podmienky aj pre vzdelávanie žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami.

Úspech reformy vzdelávania závisí od mnohých faktorov. Len jedným z nich je obsah vzdelávania. Na základných školách je to predovšetkým učiteľ, ktorý je dominantným a určujúcim faktorom pri vzdelávaní žiakov. Školský vzdelávací program je usmerňujúcim

nástrojom učiteľa. Je to otvorený dokument, ktorý je možné meniť, dopĺňať a zdokonaľovať. I keď je tvorba a aktualizácia ŠkVP náročná, posilňuje autonómiu škôl v oblasti vzdelávania, umožňuje im pružne reagovať na požiadavky regiónu i na vlastné podmienky školy. Je to dokument, ktorý môže pomôcť pri prezentácii školy smerom k verejnosti.

POUŽITÁ LITERATÚRA

BAGALOVÁ, Ľ. 2005. Kľúčové kompetencie – nové možnosti vo výchove a vzdelávaní. In *Pedagogické spektrum*, roč. 14, č. 5-6, 2005

DEMKANIN, P., KELECSÉNYI, P. 2007. Smerovanie prírodovednej zložky všeobecného vzdelávania v procese kurikulárnej transformácie. In *Pedagogické spektrum*, roč. 16, č. 1, 2007

DEMKANIN, P., KELECSÉNYI, P., LAPITKOVÁ, V. 2007. Reformné kroky vo vyučovaní fyziky na základnej škole a gymnáziu. In *Pedagogické spektrum*, roč. 16, č. 1, 2007

KELECSÉNYI, P. 2008. Tvorba školského vzdelávacieho programu. In *Zborník príspevkov z XVI. Medzinárodnej konferencie DIDFYZ 2008*. Nitra: UKF, 2009

KORŠŇÁKOVÁ, P., KOVÁČOVÁ, J., HELDOVÁ, D. 2010. *Národná správa OECD PISA Sk 2009*. Bratislava : NÚCEM, 2010. 60 s.

KRATOCHVÍL, V. 2013. Pohľad späť (k problému inovácie štátnych vzdelávacích programov). In: *Združenie učiteľov chémie. Zborník z 1. medzinárodnej konferencie učiteľov chémie*, 2013; Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 2013. p. 12-16

LAPITKOVÁ, V., PIŠÚT, J., ŠEDIVÝ, M. 2005. Obsah a metódy vyučovania prírodných vied – stav a trendy. In: *Obzory matematiky, fyziky a informatiky*, č. 2, 2005, s. 39-49

NAGYOVÁ, S., HROBOŇOVÁ, M. 2013. *Názory učiteľov na súčasné vyučovanie biológie na gymnáziách.* Trnava : Trnavská univerzita v Trnave, 2013. In *Biológia, ekológia, chémia*. ISSN 1338-1024, 2013, roč. 17, č. 2, s. 2-6.

OECD: Odporúčanie Európskeho parlamentu a rady z 18.12.2006 o kľúčových kompetenciách pre celoživotné vzdelávanie. In *Úradný vestník Európskej únie 2006/962/ES*

SIVÁKOVÁ, M., KELECSÉNYI, P., PÁLENÍKOVÁ, M. 2013. Inovácia Štátneho vzdelávacieho programu a prírodovedné predmety v nižšom sekundárnom vzdelávaní na Slovensku. In: *HSCI 2013 10-th International Conference on HANDS-ON SCIENCE*. Košice: Pavol Jozef Šafárik Univerzity, 2013. ISBN 978-989-98032-2-0

SIVÁKOVÁ, M., PÁLENÍKOVÁ, M., KELECSÉNYI, P. 2013. Vzdelávacie štandardy predmetov vzdelávacej oblasti Človek a príroda pre nižšie sekundárne vzdelávanie ako východisko pre tvorbu testovacích nástrojov. In: Zbornik z konferencie Hodnotenie kvality vzdelávania – súčasný stav a perspektívy. Bratislava: NÚCEM, 2013. ISBN: 978-80-89638-11-6